

Verspreiding en vliegtijd

Europees. Van Zuid-Zweden tot de Pyreneeën en van Nederland tot Europees-Rusland en Roemenië. In West-Europa sterk achteruitgegaan en waarschijnlijk verdwenen uit België, Noord-Duitsland en Zweden. De dichtstbijzijnde recente waarnemingen komen uit Midden-Frankrijk en Zuid-Duitsland.

Verwenen uit Nederland. Er zijn achttien waarnemingen van negentien exemplaren uit het binnenland en Zuid-Limburg, de meeste uit het begin van de twintigste eeuw. De laatste waarneming is gedaan in 1972 bij Brunssum (LI).

Het aantal generaties is onduidelijk vanwege het lage aantal waarnemingen.

Ecologie

Er zijn geen biotoopgegevens van de Nederlandse vindplaatsen. In Duitsland waargenomen in droge eikenbossen met een weelderige ondergroei (SPEIGHT 2003A) en langs zonnige, beschutte bosranden op kalkgrond (STUKE 2000B). *Psarus abdominalis* vliegt langs bospaden en bosranden. Mannetjes zitten op einden van takken en bladeren in de zon en keren daar steeds weer terug. Stuke (2000b) vond de soort vooral bij groeiplaatsen van bloedofoevaarsbek.

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Disappeared. Known from eighteen records (nineteen specimens), mostly from the first half of the 20th century. Last record in 1972. No habitat information available.

Psilota Spitsbekken

JS & TZ

Kleine zwarte zweefvliegen (5-8 mm) met opvallend gedrongen achterlijf, soms met een blauwige glans. Ogen rood (vooral opvallend bij levende dieren) en lang behaard, kop met sterk vooruitstekende mondrand, zonder middenknobbel. Randader *c* is over de gehele lengte naar binnen gebogen, de vena spuria is rudimentair of ontbreekt. *Psilota*'s doen soms meer denken aan sommige Muscidae (*Hydrotaea*) of Lonchaeidae dan aan zweefvliegen, maar verschillen hiervan onder andere door de voor zweefvliegen kenmerkende vleugeladering.

Taxonomie en determinatie

Determinatie van *Psilota*-soorten was tot voor kort tamelijk simpel: uit Noordwest-Europa waren slechts twee goed herkenbare soorten bekend. Hiervan was alleen *P. anthracina* bekend uit Nederland (ZEEGERS ET AL. 1989). Recent is duidelijk geworden dat onder deze naam twee soorten schuilgaan (KASSEBEER 2000C) en controle van het Nederlandse materiaal heeft uitgewezen dat beide soorten in Nederland voorkomen (SMIT & ZEEGERS 2005).

Verspreiding

Holarctisch, oriëntaals en Australisch genus met ongeveer 34 beschreven soorten. Uit het palearctische gebied zijn momenteel acht soorten bekend, waarvan er vijf in Europa voorkomen en twee in Nederland (SMIT & VUJIC 2008). Alle soor-

ten staan te boek als (zeer) zeldzaam (KASSEBEER 1995, PECK 1988, SMIT & ZEEGERS 2005).

Ecologie

Imago's worden vooral gevonden op bloesem van bloeiende struiken, soms ook op bloemen van kruiden of op bladeren. De vlucht is snel en herinnert aan bijvoorbeeld *Pipiza*, maar is minder grillig. Zowel in Nederland als op verschillende plekken in het buitenland zijn meerdere soorten *Psilota* tegelijkertijd op een locatie waargenomen (SMIT & VUJIC 2008, SMIT & ZEEGERS 2005). De larven zijn gevonden in vocht onder de bast van bomen en in boomholten (KASSEBEER ET AL. 1998).

Psilota anthracina Eikenspitsbek

JS & TZ

Middelgrote *Psilota*. Mannetje alleen aan genitaliën te herkennen. Vrouwje van *P. atra* te onderscheiden door ontbreken van witte haartoefjes op voorhoeken van rugplaatje 2 en weinig verdikte achterdijen. Lengte 5-7 mm.

Pas recent van *P. atra* onderscheiden (SMIT & ZEEGERS 2005).

Verspreiding en vliegtijd

Europees. De soort komt voor in vrijwel heel Europa, maar ontbreekt in Scandinavië (SMIT & VUJIC 2008).

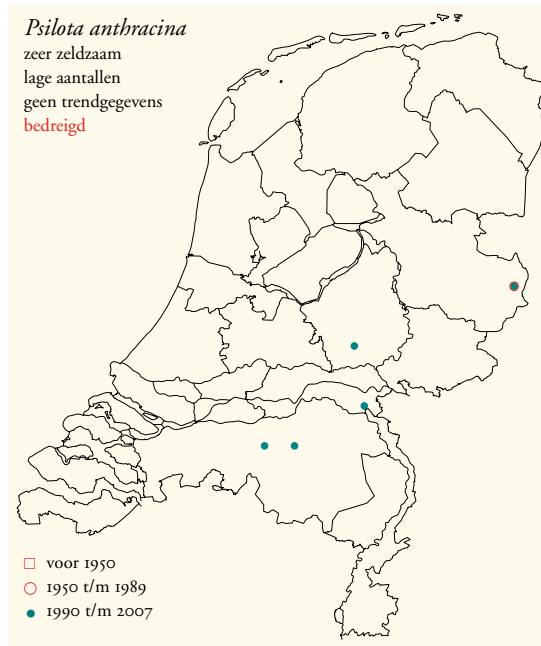
In Nederland zeer zeldzaam, tot voor kort slechts bekend van twee exemplaren bij de Paasberg bij Oldenzaal (GE, SMIT & ZEEGERS 2005). Daarna zijn de volgende waarnemingen bekend geworden: in 2005 een vrouwje bij Boxtel (NB), in 2006 en 2007 enkele exemplaren in Planken Wambuis bij Ede (GE, samen met ruim twintig exemplaren van *P. atra*; SMIT 2006, 2007), in 2007 een mannetje in Udenhout (NB), in 2008 een mannetje en een vrouwje bij Malden (GE).

Een generatie.

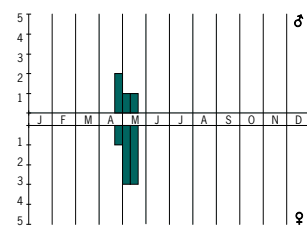
Ecologie

De Twentse exemplaren zijn gevonden aan de rand van een elzen-vogelkersbos met een laan van oude zomereiken

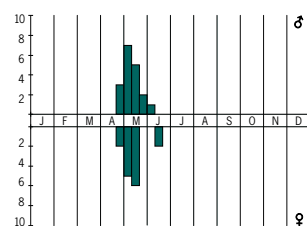
Psarus abdominalis vrouwje. Overall in West-Europa is deze fraaie soort sterk achteruitgegaan. In Nederland is hij sinds 1972 niet meer gevonden.

Psilota anthracina vrouwtje op een blad van meidoorn. De ietwat blauwachtige glans van borststuk en achterlijf is in het veld een eerste indicatie dat het om *P. anthracina* gaat en niet om *P. atra*.

Psilota anthracina

Psilota atra

en ondergroei van tweestijlige meidoorn. De exemplaren op de Veluwe zijn gevonden aan de rand van een zomereikenberkenbos, eveneens op tweestijlige meidoorn, met dennenbos nabij. In Engeland en West-Polen is de soort in soortgelijke biotoop gevangen (SMIT & ZEEGERS 2005, STUBBS & FALK 2002). Op alle vindplaatsen waren oude eiken aanwezig.

De vliegen worden vooral waargenomen op bloesem van bloeiende struiken, met name meidoorn. Ook zijn er twee exemplaren gevangen op fluitenkruid (pers. obs. M. Reemer).

De larven leven in uitvloeiend sap van bomen, achter schors of in boomholten (KASSEBEER ET AL. 1998). Ze zijn vermoedelijk gebonden aan loofhout en niet aan naaldhout, zoals Kassebeer et al. (1998) suggereren (SMIT & ZEEGERS 2005). De larve is beschreven door Kassebeer et al. (1998).

Summary – Very rare. No apparent trends, although probably currently increasing. Threatened. Edges of deciduous forest with old oak trees. Adults found on flowers of *Crataegus* and *Anthriscus sylvestris*.

Psilota atra Dennenspitsbek

JS & TZ

Middelgrote *Psilota*. Mannetje alleen aan genitaliën te herkennen. Vrouwtje van *P. anthracina* te onderscheiden aan witte haartoefjes op voorhoeken van rugplaatje 2 en verdikte achterdijen. Lengte 5-8 mm.

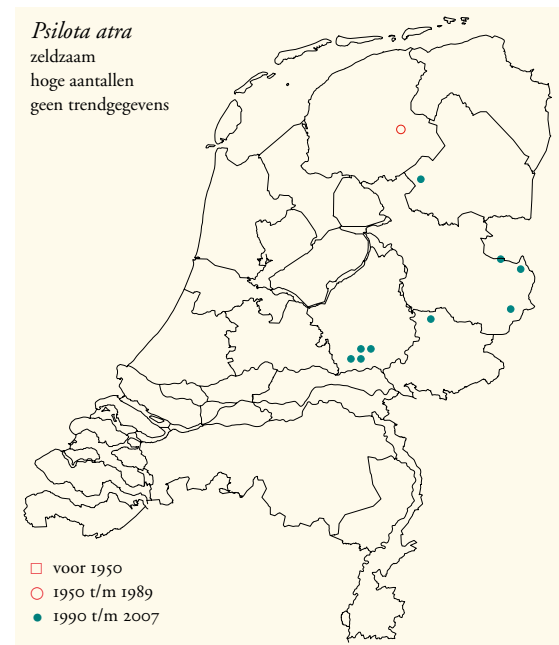
Pas recent van *P. anthracina* onderscheiden (SMIT & ZEEGERS 2005).

Verspreiding en vliegtijd

Palaarctisch. De soort komt voor van Scandinavië tot in Noord-Afrika (SMIT & VUJIĆ 2008).

In Nederland zeldzaam: bekend van acht plaatsen in de oostelijke landshelpt. Op drie vindplaatsen zijn meerdere exemplaren tegelijk waargenomen (SMIT 2002C, 2006, 2007, SMIT & ZEEGERS 2005). Het eerste exemplaar, van Beetsterzwaag (FR), is gepubliceerd als *P. anthracina* (ZEEGERS ET AL. 1989).

Vrijwel zeker een generatie.

Ecologie

Bosranden van naald- en gemengde bossen op arme zandgrond. Twee vondsten zijn van natte graslanden nabij naaldbos. De aanwezigheid van naaldbomen, in Nederland doorgaans grove den, is vermoedelijk de belangrijkste biotoopeis, omdat de larven zich in naaldhout ontwikkelen.

De meeste exemplaren zijn waargenomen op bloeiende struiken zoals meidoorn en wilg, enkele op zevenblad. Op de meidoorn foerageerden ze op 2,5-4 meter hoogte, waarbij ze vrij diep in de bloemen weggedoken zaten en moeilijk te zien waren. Bij het zoeken van een volgende geschikte bloem werd niet zomaar de dichtstbijzijnde geprobeerd, maar vlogen ze om de struik heen. Een vrouwtje zweefde boven een takvork van een grove den waarin zich een plasje water had verzameld (SMIT & ZEEGERS 2005). In Planken Wambuis is de soort samen met *P. anthracina* waargenomen (SMIT 2006, 2007).

De larven zijn in het buitenland gevonden in rottend sap onder schors van een omgevallen spar en in rottend sap dat zich had verzameld in de takvork van een Oostenrijkse den.

Deze waarnemingen zijn gepubliceerd als *P. anthracina* (KASSEBEER ET AL. 1998).

Summary – Rare. No apparent trends, although probably currently increasing. Edges of coniferous and mixed forest, often with *Pinus* trees. Adults found on flowers of *Crataegus*, *Salix* and *Aegopodium podagraria*.

Pyrophaena Platvoetjes

MR

Kleine tot middelgrote slanke zweefvliegen (7-11 mm) met rode of geelachtige tekening op het zwarte achterlijf. Achterlijf afgeplat, grootste breedte ligt duidelijk voorbij het midden. De twee Nederlandse soorten lijken niet erg op elkaar, al hebben beide in het midden verdonkerde vleugels.

Taxonomie en determinatie

Vockeroth (1990) rekent de *Pyrophaena*-soorten tot *Platycheirus* op basis van de grote overeenkomsten in de mannelijke genitaliën. Wel brengt hij *P. granditarsa* en *P. rosarum* onder in één soortgroep. Hoewel deze opvatting veel navolging vindt (onder anderen ROTHERAY 1993, SPEIGHT 2003A, B) wordt in dit boek de in Nederlandse literatuur gebruikelijke indeling gevolgd: het lijkt verstandig om een beter gefundeerde studie naar de verwantschapsrelaties tussen *Pyrophaena* en *Platycheirus* af te wachten alvorens tot naamsverandering over te gaan. In een dergelijke studie mogen larvale kenmerken niet ontbreken en de larven van beide *Pyrophaena*-soorten zijn nog onbekend.

Verspreiding

Holarctisch genus met drie soorten, waarvan er twee in de nearctische en drie in de palearctische regio voorkomen. In Europa komen twee soorten voor, die beide uit Nederland bekend zijn.

Ecologie

De volwassen dieren zijn bloembezoekers. De larven zijn onbekend.

Pyrophaena granditarsa Klompvoetje

MR

Middelgrote *Pyrophaena* met grotendeels rood achterlijf. Mannetje met kenmerkend uitgroeisels op eerste tarslid van voorpoot. Vrouwje heeft in rood op rugplaatjes 2-3 kleine zwarte zijvlekjes en op zwart rugplaatje 5 rode zijvlekjes. Soms komen geheel zwarte (melanistische) exemplaren voor; deze zijn meestal intersekse (zie tekstkader Kleurvormen in hoofdstuk 3). Lengte 8-11 mm.

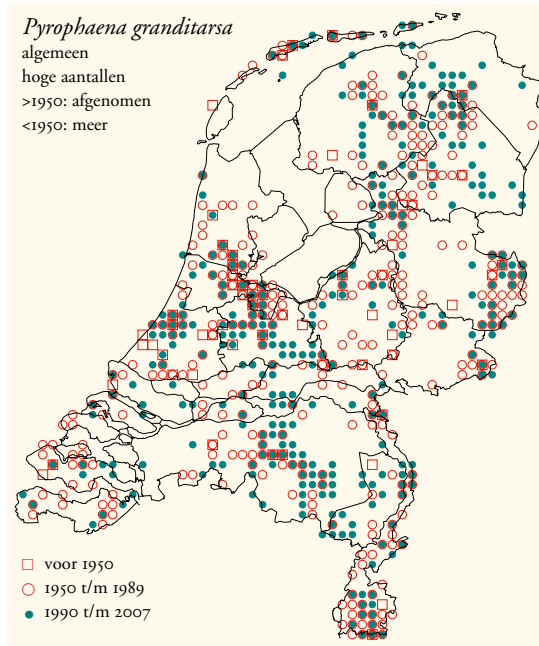
Verspreiding en vliegtijd

Holarctisch. Van West-Europa tot aan de Stille Oceaan en in Noord-Amerika. In Europa van Ierland en Noord-Scandinavië tot in de Alpen.

Algemeen in heel Nederland, mogelijk iets algemener in het westen. In sommige jaren opvallend talrijker dan in andere. Twee generaties.

Pyrophaena granditarsa
vrouwje op een rietblad.

Ecologie

Natte tot vochtige open biotopen. De soort komt voor in uiteenlopende typen moerassen, oevervegetaties (langs sloten, poelen en vennen) en vochtige graslanden, in voedselrijke, voedselarme, zoete en brakke milieus.

Vliegt tussen hoge oevervegetatie, zoals riet en lisdodde, waar mannetjes ook zweefgedrag vertonen, maar ook op meer open plekken. Beide seksen bezoeken bloemen.

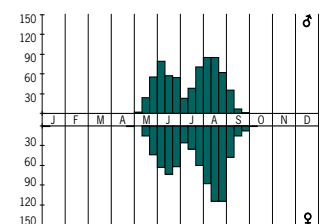
De larven zijn niet beschreven. Wel is bekend dat ze zich kunnen ontwikkelen in vochtige graslanden (SPEIGHT 2003A, B). Ze zijn in Denemarken aangetroffen in aanspoelsel. Ze overwinteren als volgroeide larve en de popfase kan vijf weken duren (LUNDBECK 1916).

Summary – Common. More common before 1950, decreased since. Moist to wet open habitats, like various types of marshes and wet grasslands, including salt marshes.

Pyrophaena rosarum Vlinderstrikje

MR

Middelgrote zwarte *Pyrophaena* met twee geelachtige vlekken op rugplaatje 3 die aan de voorrand meestal verbonden

Pyrophaena granditarsa